

08.00.01
08.00.02
08.00.03
08.00.04
08.00.05
08.00.06
08.00.07
08.00.08
08.00.09
08.00.10
08.00.11
08.00.12
08.00.13
08.00.14
08.00.15
08.00.16
08.00.17

JURNAL

**BANK
BOZOR
BIZNES**

GUVOHNOMA №224008

2024 №7 dekabr

ISSN 3030-3605

<https://jbmb.uz/>

Bosh muharrir

Elektron nashr.

Pardayev Olim Mamayunusovich

Nashrga tayyorlovchi

Masʼul kotib

Hamidov Mubin Habibjonovich

Bekmurodov Abbos Amiriddinovich

Tahririyat kengashi aʼzolari:

Pulatov Muxiddin Egamberdiyevich	SamISI, rektori professori, i.f.d.
Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich	SamISI, professor, i.f.d.
Sharipov Toʻlqin Saidaxmedovich	SamISI, Oʻquv ishlari boʻyicha prorektori, dotsent, i.f.n.
Berdimurodov Azizjon Shukrilloevich	SamISI, Maʼnaviy ishlar boʻyicha prorektori, i.f.f.d.
Zaynalov Jaxongir Rasulovich	SamISI, professor, i.f.d.
Urazov Komil Baxromovich	SamISI, professor, i.f.d.
Bektemirov Abdumalik	SamISI, professor, i.f.d.
Shavqiyev Erkin	SamISI, professor v.b. i.f.d.
Tashnazarov Samiddin Nizamovich	SamISI, professor, i.f.d.
Gaybullayev Raxim Murodovich	TDIU Samarqand filial professori.i.f.d.
Davronov Shuxrat Zuxurovich	i.f.d. dotsent.
Rustamov Maqsud Suvonqulovich	TDIU professori.i.f.d.
Mamatov Baxodir Safaraliyevich	TDIU professori, i.f.d.
Mattiyev Ilxom Begmatdoʻlovich	SamISI professor, p.f.d.
Niyozov Zuxur Davronovich	SamISI, dotsent. i.f.n.
Shadiyeva Gulnora Mardiyevna	SamISI “Real iqtisodiyot” kafedrası professori, i.f.d.
Xoliqulov Anvar Nematovich	SamISI professori, i.f.n.
Sayfiddinov Ilxom Fayziddinovich	TDIU dotsent, i.f.n.
Shukurov Izzatillo Xikmatillayevich	SamISI, dotsent. t.f.n.
Xolmamatov Diyor Haqberdiyevich	SamISI, dotsent,i.f.f.d.
Ibodov Kamoliddin Mamatqulovich	SamISI, dotsent, i.f.f.d.
Abiyev Jahongir Neʼmatovich	SamISI, dotsent. i.f.f.d.
Ernazarov Alisher Ergashevich	ISFT instituti Samarqand kampusi dotsent, p.f.f.d.
Artikov Zokir Sayfiddinovich	SamISI, dotsent, i.f.f.d.
Abduxamidov Sarvar Adxamovich	SamISI, dotsent, i.f.f.d.
Shirinov Uchqun Abdusalilovich	SamISI, dotsent, i.f.f.d.
Pashaxodjayeva Dildora Djabborxonovna	SamISI, dotsent, i.f.f.d.
Normurodov Umid Normurod oʻgʻli	SamISI, dotsenti, i.f.f.d.
Maxmudov Lazizbek Ubaydullo oʻgʻli	SamISI, dotsenti v.b., i.f.f.d.
Juliboy Oʻgʻli Oybek	SamISI, i.f.f.d.
Tagayev Salim Sobirovich	TDIU Samarqand filiali dotsent. i.f.f.d.
Axrorov Zarif Oripovich	TDIU Samarqand filiali dotsent. i.f.f.d.
Malikova Dilrabo Muminovna	SamISI, i.f.f.d.
Ochilova Xilola Nematovna	SamISI i.f.f.d.
Ruziboyeva Nargiza Xakimovna	SamISI, dotsenti. i.f.f.d.
Kuldashev Sherzod Alimardonovich	SamISI, kata oʻqituvchisi. i.f.f.d.
Karajanova Xurshida Abdumalikovna	SamDU, dotsenti. i.f.f.d.
Beknazarov Farxod Abduvaxidovich	SamISI, “Turizm” kafedrası oʻqituvchisi, i.f.f.d.
Karimov Anvar Aktamovich	SamISI, “Turizm” kafedrası oʻqituvchisi, i.f.f.d.
Rustamov Jamshed Ergashevich	SamISI dotsent v.b., p.f.f.d.

REAL IQTISODIYOT KORXONALARI SAMARADORLIGINI BAHOLASH
USLUBLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI

Xolmirzayeva Gulrux Akbarovna

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti o'qituvchisi

Nabiyeva Umeda Valizoda

Iqtisodiyot ta'lim yo'nalish 3 bosqish talabasi

Anatatsiya: Ushbu maqola real iqtisodiyot korxonalari samaradorligini baholash yo'llari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Real iqtisodiyot, axborot komunikatsiya, samaradorlik, baholash, korxonalar, raqamli biznes.

Annotation: his article explores ways to assess the efficiency of real economy enterprises.

Key words: Real economy, information and communication, efficiency, assessment, enterprises, digital business.

Kirish. Real iqtisodiyot korxonalari faoliyati bugungi kunda raqamli iqtisodiyotga chambarchas bog'lanib jadal suratlar bilan o'smoqda. Biz texnologik inqilob davrida yashayapmiz, bu bizning yashash, ishlash va bir-birimiz bilan o'zaro munosabatimizni tubdan o'zgartiradi. Darhaqiqat, bugun ko'z o'ngimizda to'rtinchi sanoat inqilobi ro'y bermoqda, ya'ni inson ehtiyojlarini ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatishda kiberfizik tizimlarning keng miqyosda joriy etilishining guvohi bo'lmoqdamiz. Bu esa, mutaxassislar bashorat qilganidek, hayotimiz rivojiga, ko'p tarmoqli, turli hajmdagi korxonalar faoliyatiga, butun iqtisodiyotga tubdan ta'sir ko'rsatmoqda. Bu borada ushbu inqilob iqtisodiyotning real sektoriga va umuman jamiyatga qanday ta'sir qiladi degan savol vujudga kelmoqda.

Hozirgi vaqtda raqamli texnologiyalar - ya'ni yaqin kelajak texnologiyalarining tarqalishi taraqqiyotning boshlanishini tavsiflovchi omilga aylandi. Biz axborot texnologiyalarining inson hayotining barcha jabhalariga faol kirib borayotganiga guvoh bo'lmoqdamiz. Ko'z o'ngimizda axborot jamiyati yaratilib, raqamli iqtisodiyotga

bosqichma-bosqich o'tilmoqda. Hozirgacha raqamli iqtisodiyot tushunchasining yagona talqini mavjud emas. "Raqamli iqtisodiyot" konsepsiyasining xilma-xil talqin qilinishi raqamli iqtisodiyotning turli jihatlarini aks ettirishi bilan bog'liq. Umuman olganda, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llash bozor iqtisodiyoti sub'ektlari o'rtasida amalga oshirilayotgan munosabatlarning ma'lum bir ijtimoiy-iqtisodiy tizimi sifatida raqamli iqtisodiyotning ajralmas xarakteristikasini shakllantirishga imkon beradi.

Tahlil va natijalar. Iqtisodiyotning turli jabhalarini raqamlashtirish - ishlab chiqarish omillariga bo'lgan talabning o'zgarishiga olib keladi. Raqamli texnologiyalar va unga tegishli yangi biznes modellar ta'sirida nafaqat alohida tarmoqlar, balki iqtisodiyotning butun tuzilmasi va tarmoqlararo o'zaro hamkorlikni tashkil etish jarayonlari ham o'zgarmoqda. Bugungi kunda, mamlakatimizda raqamlashtirishni faol rivojlantirish, barcha tarmoqlar va sohalarida, eng avvalo, davlat boshqaruvi, iqtisodiyot, ta'lim, sog'liqni saqlash, qishloq xo'jaligi va statistika sohalariga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Raqamli iqtisodiyotga o'tish sharoitida ham real sektor korxonalari samaradorligini oshirish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etib turibdi. Ushbu sharoitning o'ziga hos xususiyatlarini ko'rib chiqish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Raqamli iqtisodiyotni 2 ta asosiy tamoyillar asosida tasavvur etish mumkin, ya'ni – samaradorlikni oshirish va «Raqamli korxonalar»ni yaratish. Samaradorlikni oshirish. Biznesda yoxud tadbirkorlikda ma'lumotlarni raqamlashtirish harajatlarini kamaytiradi, foydani oshiradi va iqtisodiy rivojlanish sur'atlarini ko'tarilishiga olib keladi. Kompaniyalar faoliyati raqamlashtirilgandan so'ng, ular o'z texnologiyalarini iqtisodiyotning turli sohalarida ilgari so'rishga qodir ekanliklarini anglaydilar. Bu, o'z navbatida, kamroq harakat talab qiladi, chunki «dijitalizatsiya» to'siqlarni engib o'tishga va iqtisodiyotning yangi segmentiga kirishga yordam beradi. Ma'lumotlarning raqamlashtirilishi bilan bozor iqtisodiyoti ham sezilarli o'zgarishlarga uchraydi. Hozirgi kunda ko'plab kichik kompaniyalar eng kam harajat bilan etakchilar qatoriga kirish

imkoniga ega. “Raqamli korxonalar”. Bunday tashkilotlar bulutli texnologiyalar yordamida ishlab chiqilgan va masofaviy faoliyat olib boruvchi ishchi guruhlardan tashkil topgan.

Bugunda tadbirkorlar «Raqamli biznes»da faoliyat yurita olmas ekan bunday iqtisodiyotda samarali natijalarga erishish juda qiyin bo‘ladi. Shuning uchun rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarda etakchi kompaniyalar tobora bulutli xizmatlarga murojaat qilmoqdalar. Bulutli xizmatlarni ko‘rsatuvchi kompaniyalar joylashgan mamlakatlarning iqtisodiyoti ham rivojlanib bormoqda. Mamlakatimizda raqamlashtirishni faol rivojlantirish, barcha tarmoqlar va sohalarda, eng avvalo, davlat boshqaruvi, ta’lim, sog‘liqni saqlash, geologiya va qishloq xo‘jaligida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish bo‘yicha kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

1-jadval

Samarqand viloyati bo‘yicha iste‘mol mollari ishlab chiqarish tarkibi
 (foizda)

	2010 y.	2011 y.	2012 y.	2013 y.	2014 y.	2015 y.	2016 y.	2017 y.	2018 y.	2019 y.	2020 y.	2021 y.	*) yanvar- dekabr 2022 vil	*) yanvar- mart 2023 vil
Jami	118,5	105,2	104,4	110,7	116,0	108,2	108,9	102,1	111,6	101,6	119,9	112,9	119,4	109,3
shu jumladan:														
oziq-ovqat mahsulotlari	107,4	106,2	138,1	103,6	187,7	118,1	143,2	116,3	106,3	113,7	119,2	120,1	121,9	109,2
vino-arq mahsulotlari va pivo	103,2	144,1	101,8	140,6	61,8	116,1	133,3	112,4	85,3	179,4	96,0	76,2	118,1	100,2
nooziq-ovqat mahsulotlari	111,7	130,5	112,3	127,4	110,2	108,1	125,1	116,8	155,2	109,1	120,9	104,1	118,0	109,5

¹⁾ dastlabki ma’lumot

O‘zbekistonni rivojlantirishning yangi bosqichiga, ya’ni raqamli hukumatga o‘tish va raqamli jamiyat, mamlakatning barqaror ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy taraqqiyotini ta’minlash, fuqarolarning turmush tarzini yaxshilash, insonlarning ehtiyojlari va erkin rivojlanishini qondirish uchun keng imkoniyatlar yaratishda raqamlashtirishning o‘rni beqiyosdir. Shu maqsadda O‘zbekiston Respublikasi

Prezidentining 2020 yil 5 oktyabrdagi “Raqamli O‘zbekiston-2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora tadbirlari tʻyg‘risida”gi PF-6079-sonli Farmoni qabul qilindi.

Xulosa. Mamlakatimizda “Raqamli O‘zbekiston - 2030” strategiyasiga muvofiq iqtisodiyot tarmoqlari va hududlarini raqamlashtirish, davlat axborot tizimlari va elektron xizmatlarni joriy etish, shuningdek, raqamli texnologiyalardan keng foydalanishni ta’minlash bo‘yicha xalq ta’limi, davlat xizmatlari, sud, moliya va bank tizimida kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilishi “Raqamli O‘zbekiston-2030” strategiyasini qabul qilishning asosiy yo‘nalishlaridan biri davlat va iqtisodiyotni boshqarishni raqamli o‘zgartirish, ularning ochiqligi va shaffofligini ta’minlash uchun mos raqamli muhitni yaratish va rivojlantirish, zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etishdir. Mamlakatimiz iqtisodiyotidagi o‘zgarishlarning “faollashtiruvchisi” bo‘lgan ikkita asosiy jarayon - bu raqamlashtirish ta’siri ostida biznes strategiyasi va biznes jarayonlarida keng ko‘lamli o‘zgarishlarga sabab bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1.O‘zbekiston Respublikasining “[Chet el investitsiyalari to‘g‘risida](#)” gi qonuni. – T.: 1998.

2.O‘zbekiston Respublikasining “Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to‘g‘risida”gi qonuni. –T.: 2000.

3.O‘zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi. Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi. 2020 yil 30 dekabr. – T.: 2020. [Elektron resurs]. – Kirish yo‘li: <https://lex.uz>.

4.O‘zbekiston Respublikasining O‘RQ-537-sonli “Davlat-xususiy sheriklik to‘g‘risida”gi Qonuni. 2019 yil 10 may. – T.: 2019. [Elektron resurs]. – Kirish yo‘li: <https://lex.uz>

5.O‘zbekiston Respublikasining O‘RQ-630-sonli “Innovatsion faoliyat to‘g‘risida”gi Qonuni. 2020 yil 24 iyul. – T.: 2020. [Elektron resurs]. – Kirish yo‘li: <https://lex.uz>.

6. 26.10.2016 da qabul qilingan “Erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini faollashtirish va kengaytirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” PF-4853 sonli Prezident farmoni.

7.30.10.2018 da qabul qilingan “Tovar bozorlarida savdoni yanada erkinlashtirish va raqobatni rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-5564 son Farmon.

8. 13.02.2020 yilda qabul qilingan “O‘zbekiston Respublikasida chakana savdo qoidalarini hamda O‘zbekiston Respublikasida umumiy ovqatlanish mahsulotlarini (xizmatlarini) ishlab chiqarish va sotish qoidalarini tasdiqlash to‘g‘risida”gi 75-son Vazirlar Mahkamasining qarori